

## Uporaba Natove direktive pri načrtovanju in izvedbi skupinskih usposabljanj in vaj v Slovenski vojski

### Application of the NATO directive in the planning and implementation of group training and exercises in the Slovenian Armed Forces

#### Povzetek

Slovenska vojska se od vstopa v Nato nenehno prilagaja novim teorijam in praksam bojevanja, kar zahteva tudi prilagajanje na usposabljanja za bojevanje v sodobnem okolju. Z vse večjim mednarodnim sodelovanjem in skupnimi usposabljanji sta povezana tudi poenoteno načrtovanje in izvedba usposabljanj in vaj, čemur sledi tudi Slovenska vojska. Zato se pojavlja vprašanje vpeljave Natovega temeljnega dokumenta za načrtovanje skupinskih usposabljanj in vaj v Slovensko vojsko in njegove smiselne uporabe. S primerjavo procesa načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj v Slovenski vojski ter Natu se želi predstaviti načrtovanje po Natovi direktivi, ki se v zavezništvu uporablja kot osrednji dokument za načrtovanje vsake vaje. Ker podobnega dokumenta v SV do sedaj še nismo izdali, se zdi nujno predstaviti smiselno obliko vseh stopenj načrtovanja: terminološko usklajenost; vloge in odgovornosti vseh sodelujočih po posameznih korakih načrtovanja; glavne prispevke in osrednje izdelke, ki bodo vhodni produkti za skupinska usposabljanja in vaje. S celotno primerjavo veljavnih procesov načrtovanja v Slovenski vojski in Natu se pojavlja vprašanje, ali trenutno veljavni dokumenti omogočajo celovito načrtovanje, skladno z direktivo Nata, in ali je ta vsebinsko primerna za proces načrtovanja in izvedbe skupinskih usposabljanj v Slovenski vojski. Hkrati pa v prispevku predstavljamo premisleke o tem, kakšen krovni dokument bi bil skladen z Natovo direktivo in obenem zadosten za načrtovanje skupinskih usposabljanj v Slovenski vojski.

**Ključne besede:** *skupinsko usposabljanje, vaje, načrtovanje, izvedba, direktiva.*

#### Abstract

The Slovenian Armed Forces have been adapting to new theories and practices in combat operations since joining NATO. This requires adaptation to combat training in a modern environment. Greater international cooperation and joint training are linked to the unified planning and implementation of training and exercises, which is followed in the Slovenian Armed Forces. This raises the question of the implementation and appropriate use in the Slovenian Armed Forces of NATO's basic document for the planning of group training and exercises. We wish to present the planning process in accordance with the NATO directive, which is the central document used in the Alliance

for the planning of each exercise, by comparing the planning process for group training and exercises in the Slovenian Armed Forces and NATO. There has not been a similar document used in the SAF, and it seems necessary to present an appropriate form for all planning stages: terminological consistency; roles and responsibilities of all participants at each planning step; and the main contributions and core products which follow as input training products in group training and exercises. A full comparison of the current planning processes in the Slovenian Armed Forces and NATO raises the question of whether the currently valid documents enable comprehensive planning in accordance with the NATO directive, and whether it is substantively suitable for the planning and implementation of group training in the Slovenian Armed Forces. It also encourages consideration of what kind of an umbrella document would correspond to the NATO directive, and be sufficient for the planning of group training in the Slovenian Armed Forces.

**Key words:** *group training, exercises, planning, implementation, directive.*

## 1 Uvod

Slovenska vojska (SV) ima pri zagotavljanju varnosti Republike Slovenije ključno vlogo. Izhajajoč iz njene vloge v osamosvojitveni vojni, ki je bila podlaga za njeno uspešnost, je po letu 1991 in vstopu v EU in Nato vzpostavila celovit sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja (VIU). S pridobivanjem znanj in izkušenj skozi leta do danes smo postali kredibilen akter zagotavljanja varnosti v domovini, kakor tudi kot članica povezav v globalnem okolju. S spremembami globalnega varnostnega okolja se mora vsem izzivom nenehno prilagajati tudi SV. Za izvrševanje njenih osnovnih nalog se morajo oblikovati novi pristopi in oblike usposabljanja, skladni z nacionalnimi in mednarodnimi zahtevami.

V prispevku se želi predstaviti proces načrtovanja skupinskih usposabljanj (SU) in vaj s poudarkom na tehničnem načrtovanju vaje po direktivnem navodilu in skozi predpisan osemnajstmesečni cikel, ki bi lahko postal normativna podlaga pri vseh prihodnjih načrtovanjih skupinskih usposabljanj in vaj v SV. Poudarek je na predstavitvi osrednjega dokumenta, direktivi zavezništva Nato *BI-Strategic Command Directive 075-003, Collective Training & Exercise Directive (BI-SC 075-003 (CT&ED))*, ki jo bomo primerjali z veljavnimi dokumenti načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj v SV. Uvodoma želimo predstaviti celoten cikel od priprave vhodnih dokumentov do izvedbe vaje na ravni SV, kjer imamo veljavne doktrine, direktive, navodila, pravilnike, priročnike, standardne operativne postopke (SOP), ki se nanašajo bodisi na usposabljanje poveljstev in enot (PE), vojaška izobraževanja in usposabljanja, učenje iz izkušenj, ugotavljanje pripravljenosti. S primerjavo procesa načrtovanja v SV in Natu pa se želi predstaviti, kako je to področje urejeno in kako skladna je krovna dokumentacija z zavezniško direktivo, ki je pravzaprav vodilo vsakega načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj. Ob tem se vztrajno nakazuje tudi vprašanje oblikovanja enotnega krovnega dokumenta za načrtovanje, primerljivega z Natovo direktivo, ki ga nimamo.

## 2 Opredelitev skupinskih usposabljanj

Skupinska usposabljanja se lahko opredeljujejo v kontekstu usposabljanja poveljstev in enot SV, kakor tudi kot usposabljanja v sklopu načrtovanja vaje. Poznamo usposabljanja skupin, posadk, enot, poveljstev in štabov, ki vključujejo postopkovna urjenja in praktično uporabo doktrin, načrtov in postopkov za doseg in ohranjanje taktičnih, operativnih in strateških zmogljivosti.

Krovna zakonska podlaga vseh usposabljanj v SV je Zakon o obrambi (ZObr, 37. člen), ki določa, da je vojaško izobraževanje in usposabljanje za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe prva naloga Slovenske vojske.

*Vojaška doktrina* pa kolektivno delovanje opredeli tako: Kolektivno delovanje dosegamo z razumevanjem in upoštevanjem vojaške doktrine ter s skupinskim usposabljanjem in vojaškimi vajami, na katerih se uri in krepi. Zato poveljniki enot uporabljajo različne metode, s katerimi zagotavljajo, da so njihove enote v čim večji meri pripravljene za najtežje razmere vojskovanja. Skupinska usposobljenost je poleg bojne morale temelj kolektivnega delovanja in pomemben element vojskovalne moči. S skupinskim usposabljanjem se izpolnijo pogoji za usklajeno in usmerjeno kolektivno delovanje, s katerim dosegamo enotnost naporov in največje učinke na določenem prostoru in ob določenem času. (Furlan, 2006, str. 23)

*Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja* vsebinsko umešča skupinska usposabljanja v sklop usposabljanj v poveljstvih in enotah SV. Potekajo kot:

- usposabljanje skupin, posadk oborožitvenih sistemov in oddelkov,
- usposabljanje enot ravni voda in višje,
- usposabljanje poveljstev in štabov. (Pešec, 2013, str. 32)

Usposabljanje enot izhaja iz poslanstva enote in je usklajeno s seznamom bistvenih nalog (SBN) ter operativnim ciklom enote. Naloge iz seznama bistvenih enot so tiste, ki določajo vsebino usposabljanja posameznika, poveljstva in enote kot celote. Izvaja se s taktičnimi urjenji in vajami, taktičnimi vajami z bojnim streljanjem in vajami z minskoeksplozivnimi sredstvi. (Pešec, 2013, str. 33)

Usposabljanje poveljstev in štabov je namenjeno izboljševanju načrtovanja, usklajevanju in izvajanju aktivnosti ter drugim funkcijam, ki se nanašajo na bojno poslanstvo enote. Štabi in poveljstva se usposabljaajo na poveljniških in štabnih urjenjih in vajah, taktičnih vajah in računalniško podprtih vajah. Usposabljanje na vajah je prednostno namenjeno doseganju predpisanih standardov na področjih: timskega dela; učinkovite izmenjave informacij; priprave in podajanja ocen, poročil, odločitev; priprave načrtov; izrekanja povelj oziroma izdajanje ukazov; učinkovitega združevanja dela strokovnih organov rodov in služb; izvajanja nalog, ki so opredeljene v načinih uporabe oziroma v nalogah za sodelovanje. (Pešec, 2013, str. 34)

Po direktivi BI-SC 075-003 (CT&ED) je temeljni namen skupinskih usposabljanj izboljšanje skupinske operativnosti ali postopkovne učinkovitosti skozi skupinsko

aktivnost med za to pripravljenimi pogoji usposabljanja. V procesu načrtovanja vaj se izvedejo še ta skupinska usposabljanja: usposabljanje po funkcionalnih službah (FST – *Functional Services Training*), usposabljanje po funkcionalnih področjih (FAT – *Functional Area Training*), usposabljanje med funkcionalnimi področji (XFAT – *Cross-Functional Area Training*), usposabljanje ključnih vodij (KLT – *Key Leader Training*), načrtovanje kriznega odzivanja (CRP – *Crisis Response Planning*), usposabljanje poveljstev (BST – *Battle Staff Training*). Omenjena usposabljanja so posamezni koraki v ciklu vsake vaje in pomembni mejniki za njeno izvedbo.

Končna in najvišja oblika usposabljanja poveljstev in enot za uspešno izpolnjevanje danih poslanstev po predpisanih kriterijih pripravljenosti pa so vaje, s katerimi se usposablja poveljstva in enote ter se preverjata njihova usposobljenost in pripravljenost za delovanje v miru, izrednem stanju, vojni ali krizah v regionalnem oziroma širšem strateškem okolju, ob naravnih in drugih nesrečah ter v mednarodnih operacijah in misijah. (SOP PSSV št. 17-000.)

## 2.1 Proces načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj v SV

Proces načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj zajema celoten cikel od priprave vhodnih dokumentov do izvedbe vaje. V SV celotno načrtovanje vaje, kadar sami načrtujemo in smo v vlogi nosilca vaje, poteka redko, saj večinoma sodelujemo na vajah drugih organizatorjev. Kadar pa sami načrtujemo vaje, se nam pojavlja vprašanje krovnih navodil, po katerih naj sledimo pri načrtovalnem procesu do izvedbe vaje.

V SV so trenutno veljavne doktrine, direktive, navodila, pravilniki, priročniki, standardni operativni postopki, ki se bodisi nanašajo na usposabljanje poveljstev in enot, vojaško izobraževanje in usposabljanje, učenje iz izkušenj, ugotavljanje pripravljenosti, nikakor pa ni nikjer opredeljen celoten proces načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj, kjer bi bile določene vloge, stopnje, koraki in analize skozi celoten cikel načrtovanja do izvedbe določene vaje, kakor tudi poenotena terminologija – tj. prevzeti izrazi iz Natovih dokumentov.

*Navodilo za usposabljanje poveljstev in enot v Slovenski vojski* proces usposabljanja opisuje kot kontinuirano usklajevanje med dolgoročnim, kratkoročnim in izvedbenim načrtom usposabljanja ter sledi operativnemu ciklu enote. Sestavljen je iz teh korakov:

- Prvi korak je pridobivanje in analiza dokumentov, ki določajo cilje, poslanstvo, naloge in vsebine delovanja enote, ter izdelava seznama bistvenih nalog.
- Drugi korak je analiza in določitev virov za usposabljanje.
- Tretji korak je izdelava seznama bojnih postopkov ob upoštevanju dokumenta, ki obravnava pregled opravil in postopkov delovanja enot za vsako nalogo iz seznama bistvenih nalog.
- Četrty korak je analiza stopnje usposobljenosti s preučevanjem vseh ocenjevanj posameznikov in enot ter zbira/določitev standardov usposobljenosti.
- V petem koraku se izvedejo postopki izdelave načrtov usposabljanja. (*Navodilo za usposabljanje poveljstev in enot v Slovenski vojski*, str. 5)

V direktivi za vojaško izobraževanje in usposabljanje ter priročnikih in navodilu za usposabljanje poveljstev in enot so skupna usposabljanja opredeljena samo kot oblika usposabljanja skupin, posadk, enot, poveljstev in štabov, ki se po navadi končajo z vajami. Vendar pri tem ni opisan postopek načrtovanja skupinskih usposabljanj, ki sodijo v sklop izvedbe vaje kot celote, tega pa v Slovenski vojski nimamo opisano. Omenjeni dokumenti dajejo le teoretično podlago, podrobnega opisa posamičnih skupinskih usposabljanj in izvedbe vaje pa ne.

*Direktiva za usposabljanje v poveljstvih in enotah Slovenske vojske* opredeljuje in daje okvir za načrtovanje skupinskega usposabljanja. Določa, da mora tako usposabljanje temeljiti na poslanstvu enote in mora biti usklajeno s seznamom bistvenih nalog (SBN). Potekati mora znotraj operativnega cikla enote. Za doseganje zahtevane oziroma potrebne stopnje usposobljenosti enote in za zagotovitev uspeha mora biti seznam bistvenih nalog jasna podlaga za razvoj in izdelavo načrta usposabljanja enote. Usposabljanje v poveljstvih in enotah SV mora biti načrtovano, organizirano in izvedeno tako, da se ustvarijo pogoji in razmere, ki so čim bolj podobni resničnim bojnim situacijam. (Direktiva za usposabljanje v poveljstvih in enotah Slovenske vojske, str. 3)

Načrtovanje vaj je del izdelave letnega Poslovnega plana SV. Poteka skladno s pristojnostmi posamezne ravni odločanja in je usklajeno s *Pravilnikom o vajah v obrambnem sistemu, Doktrino vojaškega izobraževanja in usposabljanja* in določili Natove direktive za skupinska usposabljanja in vaje. (SOP PSSV št. 17-000.)

Osnovne podlage za načrtovanje vaj so: *Srednjeročni obrambni program; Letne usmeritve poveljnika zavezništva v Evropi za izobraževanje, usposabljanje, vaje in evalvacijo; Usmeritve ministra za obrambo kot podlaga za izdelavo poslovnega plana; Vizija načelnika GŠSV za dvoletno obdobje; Načrt izgradnje zmogljivosti; Načrt operativnih zmogljivosti; Bilateralni in multilateralni načrti mednarodnega vojaškega sodelovanja; Usmeritve z mednarodnih načrtovalnih konferenc s področja SU in vaj.* (SOP PSSV št. 17-000.)

Načrt pripravi Direktorat za obrambne zadeve na predlog SV in Urada Republike Slovenije za zaščito in reševanje. Vlada RS s potrditvijo načrta odobri udeležbo sil SV na mednarodnih vojaških vajah in izvedbo skupinskih usposabljanj ter vaj s tujimi oboroženimi silami doma. Prav tako je v načrtu opredeljeno tudi sodelovanje SV na celovitih vajah obrambnega sistema in vajah varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, na katerih lahko sodelujejo tudi sile SV. (SOP PSSV št. 17-000.)

Predstavljeni postopek je edini podrobno opisani postopek, ki ga imamo na operativni ravni v SV. Opredeljen je v SOP PSSV: *Načrtovanje, organiziranje in izvedba vaj sil SV*. Vendar je omenjeni postopek načrtovanja vaj vsebina, ki obsega le proces načrtovanja vaj na dolgi rok. Ključno za nas je tehnični pristop načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj v SV, in sicer skozi osemnajstmesečno obdobje pred izvedbo vaje, kar zajema tudi skupinska usposabljanja. Pri tem ugotavljamo, da imamo v SV dobro opredeljeno dolgoročno načrtovanje vaj, vendar manjka normativno navodilo ali pravilnik, ki bo na strateški ravni natančno opisoval stopnje načrtovanja, vloge, izdelke, dogodke in celoten

proces vsakega skupinskega usposabljanja ter vaje posebej, ki ga kot organizatorji želimo izvesti v SV in bo skladen z direktivo BI-SC 075-003 (CT&ED).

### 3 Proces načrtovanja vaj po direktivi BI-SC 075-003 (CT&ED)

Proces načrtovanja in izvedbe vaje je zasnovan tako, da zagotavlja osnovno strukturo za pripravo in izvajanje skupinskih usposabljanj in vaj čez 12- do 18-mesečno obdobje. Začetek usposabljanj in vaj je načrtovalni proces, končajo pa se po opravljenih analizah in poročanju o celotnem procesu načrtovanja. Ob tem vidimo nujnost sledenja načrtovanja tudi v SV, ker bi to pripeljalo v boljši izkoristek časa in pravilnost izdelave dokumentov in načrtovalnih dogodkov ter posledično tudi bolj organizirano izvedbo vaje. Direktiva zaveznitstva BI-SC 075-003 (CT&ED) določa stopnje načrtovalnega procesa, ki bi ga v SV morali usvojiti in smiselno uvesti v uporabo. Vse stopnje po zaporedju, kot je opisano v direktivi, bi bilo smiselno prilagoditi na organiziranost, naloge in poslanstvo poveljstev in enot v SV ter razumljivo predstaviti smiselno uporabo pri načrtovanju skupinskih usposabljanj in vaj v SV. Skratka, obdelane štiri stopnje načrtovanja tvorijo operativni postopek, ki bi lahko bil podlaga za izdelavo normativnega krovnega dokumenta za načrtovanje in izvedbo skupinskih usposabljanj in vaj na ravni SV, primerljivega namreč v tem trenutku nimamo.

Proces načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj je sestavljen iz štirih stopenj:

- prva stopnja: priprava podatkov o vaji,
- druga stopnja: načrtovanje in priprava dokumentov vaje,
- tretja stopnja: skupinska usposabljanja in izvedba vaje,
- četrta stopnja: analize in poročanja.

Temelj je poznavanje ključnih izrazov, glavnih akterjev, dokumentov in dogodkov, ki se pojavljajo kot osnovni v ciklu načrtovanja vsake vaje. Ob tem pa se kot vselej pojavlja vprašanje tvorjenk kratic in njihovih prevodov. Zdi se nam, da bi bilo prvo nujno poenotiti ključne izraze, ki se uporabljajo pri načrtovanju skupinskih usposabljanj in vaj, ki bodo skladni z direktivo BI-SC 075-003 (CT&ED).

Glede na to, da je Republika Slovenija članica Nata in da pripadniki SV aktivno sodelujejo na mednarodnih vajah in operacijah, obstaja namera uporabe kratic, ključnih izrazov, okrajšav, izrazov in definicij v angleškem izvornem pomenu, npr. vadbenci (TA – *Training Audience*). Angleške izvirne kratice, s prevodom v slovenski jezik, bodo uporabljene tudi v nadaljevanju. Namenoma se niso oblikovale slovenske kratice, da bi čimbolj približali angleške, ki se uporabljajo v Natu.

### 4 Prva stopnja: priprava podatkov o vaji

Edini namen prve stopnje je priprava podatkov o vaji (EXSPEC – *Exercise Specification*) in določitev splošnih zahtev vaje, določitev namena in ciljev ter pripraviti učinkovite zasnove vaje za njeno uresničevanje. Cilj te stopnje je, da častnik za načrtovanje vaje (OSE



– *Officer Scheduling the Exercise*) objavi odobren dokument s podatki o vaji (EXSPEC) po konferenci poveljnikov za potrditev podatkov o vaji (CECC – *Commanders' EXSPEC Confirmation Conference*). Preden je mogoče določiti vajo, je treba upoštevati številne temeljne dokumente, ki so različni za vaje na strateški, operativni in taktični ravni. Častnik za načrtovanje vaje vodi prvo stopnjo ob podpori skupine za načrtovanje vaje (XPG – *Exercise Planning Group*), ki jo tvorijo določeni pripadniki njegovega štaba, kot so: izvršilni častnik za vajo (OPR – *Officer with Primary Responsibility*), glavni vadbenec in, če je določen, častnik za usmerjanje vaje (ODE – *Officer Directing the Exercise*).

EXSPEC je dokument, ki se pripravi na podlagi osmih ključnih dejavnosti:

1. oblikovanje in izdaja poslovnika (TOR – *Terms of Reference*) skupine za načrtovanje vaje (XPG),
2. priprava in vodenje sestankov skupine za načrtovanje vaje (XPGM – *Exercise Planning Group Meeting*),
3. vodenje delavnice za izdelavo ciljev vaje (EO – *Exercise Objectives*),
4. priprava in zbiranje prispevkov za podatke o vaji (EXSPEC),
5. izvidovanje prizorišč vaje,
6. izvedba konference za podatke o vaji (ESC – *Exercise Specification Conference*),
7. izvedba konference poveljnikov za potrditev podatkov o vaji (CECC) in
8. seznanitev s podatki o vaji (EXSPEC).

S to stopnjo se želi doseči skupno razumevanje vseh sodelujočih v procesu priprave dokumenta s podatki o vaji, ki vsebuje cilje, namene in potek načrtovanja skupinskega usposabljanja in vaje.

Dokument s podatki o vaji je ukaz, ki ga častnik za načrtovanje vaje pošlje vodji vaje (OCE – *Officer Conducting the Exercise*) za načrtovanje, izvedbo in analizo vaje. Povezuje sodelujoča/podporna poveljstva/organizacije, da se povežejo namen (EA – *Excercise Aim*) in cilji vaje (EO) na zgodnji stopnji ter zagotovijo temelji za podrobno načrtovanje vaje. Vsebovati mora ustrezne prispevke, pričakovanja in zahteve. Častnik za načrtovanje vaje mora podpisati dokument s podatki o vaji 12 do 18 mesecev pred podfazo IIIB (operacija) tretje stopnje. To zagotovi, da ni nejasnosti glede sodelovanja in razpoložljivosti sredstev. Ključnega pomena je, da se podatki o vaji objavijo takoj po konferenci poveljnikov CECC. Ko je dokument s podatki o vaji odobren, je veljaven, dokler častnik za načrtovanje vaje podatkov ne spremeni.

Za vsako vajo se za vloge častnikov za načrtovanje vaje, vodje vaje, častnikov za usmerjanje vaje in izvršilnih častnikov za vajo (OSE, OCE, ODE, OPR) določijo poveljniki ali štabni častniki, določijo se tudi vadbenci. V nadaljevanju so opredeljene vloge in odgovornosti na tej stopnji načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj. Nekatere od teh vlog se lahko združijo glede na velikost in obliko vaje.

Častnik za načrtovanje vaje je odgovoren za izdelavo dokumenta s podatki o vaji in je zadolžen za oblikovanje skupine za načrtovanje vaje. Skupino vodi izvršilni častnik za

načrtovanje vaje (OSE OPR), ki ga določi častnik za načrtovanje vaje. Sestavljena pa je iz predstavnikov (v skupini mora biti vsaj izvršilni častnik za vajo) vodij vaje, vadbencev in častnikov za usmerjanje vaje (če so določeni) in drugih podpornih poveljstev/agencij. Skupina za načrtovanje vaje izdelava dokument s podatki o vaji, ki ga potrdijo sodelujoči na konferenci poveljnikov za potrditev podatkov o vaji in ga na koncu izda častnik za načrtovanje vaje.

Vodja vaje in častnik za usmerjanje vaje (če je določen) sta zadolžena za svetovanje častniku za načrtovanje vaje v procesu izdelovanja dokumenta s podatki o vaji. Vadbenci izberejo osnovne zahteve po skupinskem usposabljanju in vaji ter dejavno sodelujejo pri zastavljanju ciljev vaje. Države, ki prispevajo sile (TCN – *Troop Contributing Nations*) za taktično vajo (LIVEX – *Live Exercise*), zagotovijo informacije o svojih prispevkih, pričakovanjih in zahtevah za vajo. Z vloški podpore države gostiteljice v zvezi z zmogljivostmi in dogovori država gostiteljica (HN – *Host Nation*) pomaga častniku za načrtovanje vaje na tej stopnji, vodji vaje pa na naslednjih stopnjah.

Osrednjo odgovornost pri tem ima izvršilni častnik za vajo, ki ga določi častnik za načrtovanje vaje. Oblikuje poslovnik skupine za načrtovanje vaje (XPG TOR), ki je podlaga za oblikovanje skupine. Častnik za načrtovanje vaje:

- pripravi in izvede sestanek skupine za načrtovanje vaje (XPGM), katerega cilj je začeti izdelavo dokumenta s podatki o vaji (EXSPEC);
- izvede delavnico za pripravo ciljev vaje, med katero se ti cilji izoblikujejo, in pripravi, zbere in združi vse prispevke, da lahko izda prvi osnutek dokumenta s podatki o vaji;
- z izvidovanjem potrdi lokacije za izvedbo vaje, ki ustrezajo merilu dostopnosti in stroškom podpore države gostiteljice (HNS – *Host Nation Support*);
- skupaj s skupino za načrtovanje vaje izvede konferenco o podatkih o vaji, na kateri se pregleda osnutek dokumenta s podatki o vaji;
- organizira konferenco poveljnikov za potrditev podatkov o vaji, katere namen je potrditi dokument s podatki o vaji in omogočiti razprave o morebitnih izzivih;
- kot zadnji korak pred objavo dokumenta s podatki o vaji potrdi vloge, odgovornosti in pristojnosti poveljnikov vadbencev in ključnih sodelujočih, kot je zapisano v končnem osnutku tega dokumenta.

Izvršilni častnik za načrtovanje vaje izdelava končno različico dokumenta s podatki o vaji, ki ga potrdi častnik za načrtovanje vaje, in ga pošlje skupini za načrtovanje vaje, vodji vaje, državi gostiteljici, vadbencem, častniku za usmerjanje vaje, podpornim agencijam in sodelujočim državam, da se lahko nadaljuje proces načrtovanja vaje druge stopnje – načrtovanje in priprava dokumentov vaje. Če je zahtevano, se dokument s podatki o vaji pošlje tudi v nadrejeno poveljstvo.



## 5 Druga stopnja: načrtovanje in priprava dokumentov vaje

Osnovni namen te stopnje je zagotoviti podrobno členitev dejavnosti in korakov načrtovanja ter pripravo dokumentov vaje. To stopnjo vodi vodja vaje, začnši takoj, ko je objavljen dokument s podatki o vaji, nato pa se nadaljuje v proces priprave elaborata vaje (EXPLAN – *Exercise Plan*), modulov scenarija in nabora sil (FG – *Force Generation*).

Druga stopnja je namenjena pripravi šestih glavnih dokumentov, ki se uporabljajo pri nadaljevanju načrtovanja vaje.

- a) Cilji usposabljanja so podlaga, na kateri se oblikujejo, pripravljajo, izvajajo in ocenjujejo vaje. Vadbenci in vodja vaje se morajo sporazumeti glede prednostnih nalog za usposabljanje vadbencev (bistvene naloge, ki jih je treba izvesti) in sredstev, ki so nujna, da se omogoči usposabljanje. Za vsako vajo se pripravi specifične in podrobne cilje vaje, ki se bodo uporabili, izpolnili in ocenili. Izvršilni častnik za izvedbo vaje je odgovoren za celoten proces priprave ciljev usposabljanja.
- b) V navodilu za načrtovanje vaje vodje vaje so podrobne usmeritve in navodila vodje vaje o tem, kaj se pričakuje z izvedbo vaje in kako jo je treba umestiti v operativni kontekst. V njem se objavijo ločeno pripravljene cilji usposabljanja. Navodila morajo obravnavati zahteve za scenarije in možnosti za doseganje ciljev vaje ter morajo biti na voljo, preden glavna načrtovalna skupina (CPT – *Core Planning Team*) začne izdelovati elaborat vaje. Izvršilni častnik za izvedbo vaje, ki ga podpirata glavna načrtovalna skupina in vsebinski strokovnjaki, pripravi osnutek navodila za načrtovanje vaje.
- c) Elaborat vaje je glavni izdelek vodje vaje na stopnji načrtovanja in priprave dokumentov vaje, ki je pripravljen na uporabo za vse, vključene v proces načrtovanja, izvedbe in analize vaje. Omogoči odločitve in usmeritve vsem sodelujočim in natančno usmeri proces načrtovanja in izvedbe vaje skladno z usmeritvijo častnika za načrtovanje vaje. Sklicuje se na dokument s podatki o vaji, vendar ne zajema njegove vsebine. Elaborat ni zasnovan oziroma namenjen temu, da bi ga uporabljali vadbenci v svoji operativni vlogi – zato se operativnih informacij ne vključi vanj, razen strukture poveljevanja in kontrole sil, ki je najpomembnejša prvina za oblikovanje skupine za nadzor vaje (EXCON – *Exercise Control*).
- d) Moduli scenarija. Skladno z operativni postopki in procesi se vadbencem razpošljejo dokumenti o scenariju, informacije in podatki, ki naj bi jih uporabljali v svojih operativnih vlogah. Ti izdelki vključujejo operativne in referenčne podatke in informacije iz petih preostalih modulov scenarija:
  - prvi modul: geostrateška situacija (izdana že v prvi stopnji);
  - drugi modul: območje operacije;
  - tretji modul: strateški začetek;
  - četrti modul: informacija o načrtovanju kriznega odzivanja – ta modul izrecno podpira drugo fazo, načrtovanje kriznega odzivanja, ki jo izvajajo vadbenci z

- zahtevanimi operativnimi dokumenti na višji ravni in potrebnimi informacijami za podporo procesu zahteve po informacijah (RFI – *Request for Information*);
  - peti modul: informacija o aktivaciji in razmestitvi sil;
  - šesti modul: informacija o izvedbi – ta modul vključuje informacije za začetek vaje (STARTEX – *Start Exercise*) in seznam glavnih dogodkov/seznam glavnih incidentov (MEL/MIL – *Main Event List/Main Incident List*), priprava tega seznama pa poteka po posebnem procesu.
- e) Nabor sil in priprava računalniško podprte vaje (CAX – *Computer Assisted Exercise*).
- f) Priprava seznama glavnih dogodkov/seznama glavnih incidentov (MEL/MIL).

Vloge in odgovornosti sodelujočih na tej stopnji: Ko častnik za načrtovanje vaje izda dokument s podatki o vaji, se vodenje načrtovanja vaje in priprave proizvodov preda vodji vaje, častnik za načrtovanje vaje pa prevzame nadzorno in podporno vlogo. Vodja vaje je odgovoren za organizacijo in izvajanje na drugi stopnji in aktivira glavno načrtovalno skupino, da se lahko opravijo ključne naloge in izdelajo glavni dokumenti vaje.

Ko je častnik za usmerjanje vaje imenovan, prevzame posamezne vloge in odgovornosti v podporo vodji vaje, kakor je določeno v dokumentu s podatki o vaji in navodilu za načrtovanje vaje med tretjo stopnjo, običajno ima vlogo usmerjevalca vaje (EXDIR – *Exercise Director*). Vadbenci in drugi udeleženci ob podpori njihovih timov za načrtovanje vaje (EPT – *Exercise Planning Team*) svojo organizacijo predstavijo glavni načrtovalni skupini, skladno s prispevki njihovih štabnih vsebinskih strokovnjakov, ki prispevajo k izvedbi ključnih nalog in glavnih prispevkov.

Na drugi stopnji načrtovanja in priprave izdelkov imamo obsežne kategorije, ki potekajo vzporedno in jih vodi vodja vaje ob podpori glavne načrtovalne skupine. Če je določen tudi častnik za usmerjanje vaje, potem vodi pripravo dokumentov.

Uvodoma vadbenci zastavijo cilje vaje: izvršilni častnik za izvedbo vaje izda poslovnik glavne načrtovalne skupine (CPT TOR) in navodilo za načrtovanje vaje (OCE EPG). Vsi sodelujoči preučijo zahteve in omejitve. Na podlagi predhodnih analiz in ob podpori glavne načrtovalne skupine se izdajo navodila za izvedbo vaje, ki jo potrdi vodja vaje. Izvršilni častnik za izvedbo vaje organizira prvi sestanek glavne načrtovalne skupine (CPTM) in opravi izvidovanje lokacij vaje, zbere in združi prispevke skupine, da preuči nadaljnji potek priprave načrta vaje in izdela njegov uvodni osnutek, pripravi začetno načrtovalno konferenco (IPC – *Initial Planning Conference*) in jo izvede. Zapisnik s konference pošlje zaradi razumevanja trenutne situacije. Natančno načrtuje in določi nadaljnje korake: pripravi in predloži drugi modul scenarija (območje operacije), da se podpre temeljno usposabljanje. V nadaljevanju se skliče drugi sestanek glavne načrtovalne skupine in opravi izvidovanje lokacij vaje, pregleda se osnutek elaborata vaje. Skupina pripravi in razpošlje tretji modul (strateški začetek) ter četrti modul scenarija (informacija o kriznem odzivanju), da se podpreta temeljeno usposabljanje in načrtovanje kriznega odzivanja. Osrednji dogodek, ki ga organizira vodja vaje, je priprava glavne načrtovalne konference (MPC – *Main Planning Conference*),

pripravi tudi zapisnik konference, da se lahko ocenjuje in poda nadaljnje usmeritve za načrtovanje vaje. Skupina pripravi in razpošlje peti modul scenarija (aktivacija in razmestitev sil), pripravi šesti modul scenarija (informacija o izvedbi) in po potrebi skliče sinhronizacijsko konferenco poveljnikov (CSC – *Commanders' Synchronisation Conference*). Izvršilni častnik za izvedbo vaje oblikuje končno obliko elaborata vaje in ga izda, da omogoči izvedbo tretje in četrte stopnje načrtovanja vaje. Vodja vaje dokonča podatke za modeliranje in simulacije (za podporo izvedbe vaje). Izvršilni častnik za informacijsko podporo (CIS OPR) organizira tehnično usklajevalno konferenco (TCC – *Technical Coordination Conference*). V sklepni fazi tretje stopnje izvršilni častnik za izvedbo vaje vzporedno organizira končno usklajevalno konferenco (FCC – *Final Coordination Conference*) za nadaljnjo pripravo vaje.

## 6 Tretja stopnja: skupinska usposabljanja in izvedba vaje

Namen tretje stopnje načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj je zgoščeno izključno na usposabljanje enot, poveljstev in štabov. Začetek stopnje je temeljeno usposabljanje, nadaljevanje pa načrtovanje kriznega odzivanja. Konča jo izvedba vaje in ocenjevalna faza.

Glavne vloge in odgovornosti na tej stopnji so:

Vodja vaje je odgovoren za vsako podfazo (razen individualnega usposabljanja vadbencev), skliče udeležence, določi območja usposabljanja, vzpostavi in vodi skupino za nadzor vaje, vodi podfaze in pripravi in vodi preglede podfaz.

Usmerjevalec vaje v imenu vodje vaje vodi skupino za nadzor vaje, ki je odgovorna za doseg in izpolnitev namena in ciljev vaje ter ciljev usposabljanja.

Skupina za nadzor vaje je namensko oblikovana tipu, obliki in osredotočenosti aktivnosti. Vadbenci se ožje usmerijo predvsem na operativne vloge in odgovornosti, njihovi prispevki so zajeti v načrtu dela (dokument s podatki o vaji – EXSPEC) in podrobno opisani v elaboratu vaje.

Vodja ocenjevanja (DIREVAL – *Director of Evaluation*) med ocenjevalnimi postopki usklajuje ocenjevalne skupine, kot je določeno v elaboratu vaje.

Skupine za ocenjevanje imajo dostop, ne da bi ob tem motile potek vaje, do vseh območij za vajo, vključno na primer s skupino za nadzor vaje (EXCON – *Exercise Control*) in situacijskim centrom (SITCEN – *Situation Centre*), pa tudi dostop do potrebnih informacij, sestankov in orodij skupine za nadzor vaje, npr. podatkovne baze seznamov glavnih dogodkov/seznam glavnih incidentov. Za izvedbo posebnih analiz in zahtev se lahko oblikuje posebna skupina za analize.

Celica za usklajevanje združevanja zmogljivosti (CICC – *Capability Integration Coordination Cell*) usklajuje vse dejavnosti združevanja zmogljivosti med vajo pod vodstvom in skladno z usmeritvami vodje celice, kakor je določeno v dokumentu s podatki o vaji in njenem načrtu.

Stopnja izvedbe skupinskih usposabljanj in vaj je razdeljena na faze in podfaze, ki so namenjene potrebnim usposabljanjem vadbencev več mesecev pred izvedbo vaje.

a. Prva faza (temeljno usposabljanje) – splošen opis

Pomembno se je zavedati, da prva faza ni nadomestek za individualno usposabljanje, kakor je opisano v pristopu k izobraževanju in usposabljanju, saj je usposabljanje usmerjeno zlasti na potrebe druge in tretje faze ter skladno z okvirjem in scenarijem vaje. Treba je previdno načrtovati ves seznam datumov za usposabljanje, da se najbolje uporabijo omejena sredstva, ki so v podporo zahtevam za individualno in skupinsko usposabljanje. Vsaka podfaza temeljnega usposabljanja je lahko samostojni proces načrtovanja z administrativnimi navodili, načrti in koraki, kakor je določeno v elaboratu vaje.

– Podfaza IA – notranje (individualno in skupinsko) usposabljanje.

Da bi izboljšali individualne veščine na funkcionalnih področjih in sistemih poveljevanja in kontrole, vadbenci opravijo samostojno notranje usposabljanje. Notranje individualno in skupinsko usposabljanje se izvede po presoji poveljnikov vadbencev, ki uporabljajo objekte za izobraževanje in usposabljanje. To usposabljanje poveljstev poteka brez podpore častnika za usmerjanje vaje. Ta podfaza lahko vključuje: akademski seminar, usposabljanje po funkcionalnih službah in po funkcionalnih področjih, usposabljanja profesionalnega razvoja, delavnice in razprave v skupinah. Podfaza naj bi izboljšala temeljno znanje vsakega pripadnika štaba pri izvajanju dolžnosti z njegovega funkcionalnega področja pri nadaljnjem skupinskem usposabljanju.

– Podfaza IB – akademski seminar in usposabljanja med funkcionalnimi področji izvede vodja vaje/poveljnik vadbencev, da se doseže skupno razumevanje poslanstva vaje in se vadbenci seznanijo z novimi koncepti in izkušnjami iz preteklih vaj. S tem se želi zagotoviti, da vsi vadbenci popolnoma razumejo združene procese. Med nekajdnevним usposabljanjem med funkcionalnimi področji štab prejme natančne podatke in deluje v podobnih medfunkcijskih skupinah skozi ključne točke štabnega procesa in bojnega urjenja.

– Podfaza IC – usposabljanje ključnih vodij (KLT), je individualno usposabljanje ključnih vodij pod odgovornostjo poveljnika vadbencev za določeno vajo ali prihodnjo vojaško operacijo. Vodja vaje/poveljnik vadbencev izvede usposabljanje ključnih vodij, da se z metodo DMP (*Decision-making Process*) oblikujejo odločitve in usmeritve, kohezivnost tima in izpostavi skupno razumevanje izbranih tem in priprave vaje.

– Podfaza ID – usposabljanje poveljstev (BST). Vodja vaje/vadbenci izvede/-jo usposabljanje poveljstev, da se konča integracija štaba in da se štab pripravi za vodenje medfunkcijskih procesov, za urjenje združenega poročanja in funkcionalne podpore, za oceno pripravljenosti štaba in priprave na poveljniško štabno vajo (CPX – *Command Post Exercise*). Bojno usposabljanje poveljstev se izvede na poveljniškem mestu po zmernem bojnem ciklu. Skupina za nadzor vaje pripravi preprosto situacijo, da se podpre tehnično in postopkovno urjenje. Urjenje je izvedeno brez pritiska in

brez zunanjih vplivov na delo poveljniškega mesta. Neodvisno od operativne situacije mora biti vadbencem sposoben urjenja postopkov, kolikor je to treba za doseg zastavljenih standardov. Potek dela je pomembnejši kot izdelki. Velikost in obseg bojnega usposabljanja poveljstev določa, katere metode (vinjete, seznam glavnih dogodkov/seznam glavnih incidentov) in orodja (igre vlog, mentorji) uporabiti za doseg ciljev usposabljanja. Usposabljanje poveljstev običajno načrtujejo in izvedejo poveljniki vadbencev in z lastnimi zmogljivostmi, kot je opredeljeno v elaboratu vaje. Lahko je samostojno, združeno s podfazo IIIA ali se takoj nadaljuje v podfazo IIIB. Usposabljanje poveljstev ni namenjeno temu, da bi bilo generalka za izvedbo vaje.

#### b. Druga faza – načrtovanje kriznega odzivanja

Načrtovanje kriznega odzivanja je posebej namenjeno temu, da vadbenci načrtujejo proces delovanja (OPP – *Operations Planning Process*). Vadbencem se zagotovijo politično-vojaški in vojaški strateški dokumenti, potrebni za sprožitev posebnih stopenj procesa načrtovanja delovanj. Dokumente, ki so primerni za simulirano nujno situacijo, vnaprej izdela častnik za usmerjanje vaje. Vadbenci uporabijo direktivo za načrtovanje celovitih operacij (COPD – *Comprehensive Operations Planning Directive*), pa tudi druge direktive in njihove standardne operativne postopke, da aktivirajo ustrezne krizne organizacije poveljstva, izvedejo proces načrtovanja delovanj, pridobijo potrebne operativne podatke in informacije, vzpostavijo in ohranjajo zavedanje o situaciji, pridobijo razumevanje situacije in izdelajo izdelke faze načrtovanja kriznega odzivanja v veljavnem časovnem okviru. Pri načrtovanju kriznega odzivanja se upošteva korake:

- Četrty modul scenarija in izbrani elementi lastnih sil petega modula scenarija morajo biti dostavljeni vadbencem, da lahko sami dokončajo ta korak. To mora biti organizirano skladno s stopnjami procesa načrtovanja delovanja. Vključuje skupni napor v procesih nabora sil, sprejemu, namestitvi, nadaljnjih premikih in integraciji (RSOM&I – *Reception, Staging and Onward Movement and Integration*) in vzdrževanja ter načrtovanja, opisanega v dokumentu s podatki o vaji in elaboratu vaje, da se omogoči pravilna priprava baze podatkov.
- Prispevki vadbencev vključujejo: zamisel za delovanje (CONOPS – *Concept of Operations*), operativne načrte, zagotovitev skupne združene izjave o zahtevah (CJSOR – *Combined Joint Statement of Requirements*), izjavo o zahtevah za zmogljivosti na vojskovališču (TCSOR – *Theatre Capability Statement of Requirements*), zahteve za popolnitev v krizi (CE – *Crisis Establishment*), vzdrževanje in druge posebne funkcionalne načrte itn.
- Podfaza IIA – strateško-operativna raven načrtovanja kriznega odzivanja. Častnik za usmerjanje vaje, če je določen, izpelje strateško/operativno združeno načrtovanje kriznega odzivanja. Namen tega je oblikovati in prispevati k načrtovanju kriznega odzivanja nadrejenega, da uri večšine in se pripravi na načrtovanje kriznega odzivanja. Podfaza navadno traja vsaj deset dni.

- Podfaza IIB – operativno-taktična raven načrtovanja kriznega odzivanja. Vadbenci izpeljejo združeno operativno/taktično načrtovanje kriznega odzivanja in s tem oblikujejo sposobnost poveljniške skupine in štaba za izvedbo načrtovanja kriznega odzivanja z nadrejenimi in podrejenimi, da urijo veščine za operativno skupino za povezovanje in izvidovanje (OLRT – *Operational Liaison and Reconnaissance Team*) ter pripravijo načrte in ukaze. Podfaza IIB naj bi navadno trajala vsaj 10–14 dni. Podporni koraki k podfazama IIA in IIB so: priprava območij za usposabljanje, aktivacija skupin za načrtovanje združenega delovanja (JOPG – *Joint Operations Planning Groups*) in skupin za načrtovanje delovanja (OPG – *Operation Planning Group*) na matičnih lokacijah, izmenjava zahtevanih elementov za povezavo, aktivacija in napotitev skupine za povezovanje in izvidovanje (po potrebi), vzpostavitev in vzdrževanje skupine za nadzorovanje vaje (vključujoč z moštvimi za usposabljanje), aktivacija ocenjevanja, aktivacija celice za usklajevanje združevanja zmogljivosti (po potrebi), izvedba in nadzor načrtovanja kriznega odzivanja, opazovanje in ocenjevanje načrtovanja kriznega odzivanja.

#### c. Tretja faza – izvedba

- Podfaza IIIA – izvedba aktivacije sil, napotitev, proces sprejema, namestitve, nadaljnjih premikov in integracije (RSOM-I). Vodja vaje ali vadbenci izvede/-jo aktivacijo sil, napotitev in RSOM-I, da se razširi odzivnost in integriteta poveljstva sil ter konsolidirajo ukazi in baze podatkov med pripravo vaje. Dva do trije dogodki so nujni za sprožitev aktivacije sil, napotitve in procesa sprejema, namestitve, nadaljnjih premikov in integracije. Tipi in oblike teh dogodkov so odvisni od namena vaje in ciljev vaje in usposabljanje. Če se podfaza IIIA izvede kot usposabljanje poveljstev/v obliki poveljniške štabne vaje, vezano na podfazi IIB in IIIB, so koraki podobni tistim, opisanim v podfazi IIIB.
- Podfaza IIIB – izvedba načrtovanja in izvedba operacije. Ta faza je vrhunec vsega dosedanjega usposabljanja. Običajno se sestavljanje scenarija začne le nekaj tednov pred izvedbo te faze, in sicer, da se vadbencem zagotovijo posodobljeni podatki o krizni situaciji, ki umetno poustvari potek politične situacije. Vadbenci načrtujejo in izvedejo operacije, da si razvijajo operativne in postopkovne veščine, s čimer se okrepi pripravljenost enote in poveljstva, pripravi interoperabilnost enote. Po potrebi se izdela strateško sporočilo. V podfazi IIIB se predstavi izbrani časovni okvir ali časovni okviri načrta delovanja, izdelani v drugi fazi in uporabljeni v podfazi IIIA. Pred začetkom faze IIIB različni elementi strukture vaje izvajajo notranje usposabljanje, kot so priprave za vadbence, priprava in preverjanje komunikacijsko-informacijskih sistemov, usposabljanje skupine za nadzor vaje in usposabljanje skupine za ocenjevanje.

#### d. Četrta faza – ocenitev

Ob koncu tretje faze (izvedba) vodja vaje ali vadbenci pripravi/-jo in opravi/-jo pregled po opravljeni nalogi (AAR – *After action review*), po potrebi ob podpori usmerjevalca vaje.



- Pregled po opravljeni nalogi pokaže, ali je bila izvedba vaje skladna s cilji usposabljanja (TO – *Training Objective*). Vadbencem (poveljnikom in/ali določenim štabnim častnikom) odgovori na vprašanja: Kakšen je bil namen? Kaj se je dejansko zgodilo? Kaj je potekalo dobro (in kako lahko to ohranimo)? Kaj je potekalo slabo (in kako lahko to izboljšamo)?
- V pregledu po opravljeni nalogi ni priložnosti za kritiziranje. Koraki, ki podpirajo ta dokument, so: zbiranje ključnih opažanj; priprava pomembnih ugotovitev, sklepov in priporočil; pregled prizorišč(a) izvedbe vaje po opravljeni nalogi; vzpostavitev AVK-povezljivosti z vsemi prizorišči izvedbe vaje in izvedba pregleda po opravljeni nalogi.

## 7 Četrta stopnja: analize in poročanja

Namen četrte stopnje je zagotoviti podrobne podatke o dejavnostih vaje med stopnjama analize in poročanja. Ta stopnja vključuje opazovanja med vajo in po vaji, analize in poročanje vadbencev in podpornih organizacij vodi skladno z zahtevami in postopki, določenimi v načrtu vaje. Ta stopnja se za vodjo vaje uradno konča, ko predloži svoje končno poročilo o vaji (FER – *Final Exercise Report*), čeprav se prepoznane izkušnje/ naučene izkušnje in najboljše prakse, posebne analize in drugo lahko nadaljujejo tudi po tem časovnem okviru.

Namen poročil in številnih analiz ter ocenjevanj je zagotovitev povratnih informacij, ki so specifične za vajo in vadbence. Vendar pa lahko obstajajo tudi specializirane analize, katerih namen je obravnava vprašanj, ki so neodvisna od neke vaje in vadbencev. Podrobne podatke o vseh dejavnostih opazovanja, analize, ocenjevanja, ne glede na to, ali so značilni samo za vajo/vadbence ali ne, je treba navesti v ustreznem delu oziroma prilogi elaborata vaje.

Splošno obstajajo različne skupine, ki sodelujejo pri izvedbi opazovanja, analize, ocenjevanja in eksperimentiranja. Ocenjevalci so dodeljeni zato, da ocenijo raven uspešnosti vadbencev. Za usklajevanje teh skupin skrbi vodja ocenjevanja. Skupine, specifične za vajo, so imenovane zato, da zbirajo opažanja in podajo začetne ocene za vključitev v pregled po opravljeni vaji, končno poročilo o vaji itn. Med opazovalci oziroma v skupini za usposabljanje (TT – *Training team*) so opazovalec in učitelji (O/T – *Observer/Trainers*) ter vsebinski strokovnjaki (SME – *Subject Matter Expert*), ki zagotavljajo opazovanje štabne ravni vadbencev na funkcijskih področjih. Skupine za usposabljanje so navadno v dveh vlogah hkrati: kot opazovalci, ki spremljajo nastop in operativne prakse vadbencev, in kot učitelji, ki učijo vadbence pri izvedbi njihovih štabnih dolžnosti. Vsak cilj usposabljanja naj bi opazoval vsaj en opazovalec/učitelj iz skupine za usposabljanje. Skupina za usposabljanje tesno sodeluje z izkušenim (*senior*) mentorjem, ki svetuje usmerjevalcu vaje glede delovanja in nastopa vadbencev. Druge/neodvisne skupine so prisotne zato, da izvajajo analize/eksperimente, ki niso neposredno povezani



z namenom vaje, cilji vaje ali cilji usposabljanja. Direktor vaje je glavni usklajevalni organ, odgovoren za izvedbo in usklajevanje med temi skupinami.

Obstajajo tri glavne kategorije prispevkov: poročila o vaji, poročila o posebni analizi in poročila o uspešnosti. Poročila o vaji in poročila o uspešnosti so usmerjena v vadbence, medtem ko je poročilo o posebni analizi neodvisno od vadbencev.

a) Poročila o vaji obravnavajo ustreznost načrtovanja in izvedbe vaje v smislu uresničevanja ciljev vaje in usposabljanja.

- Končno poročilo o vaji vodje vaje (OCE FER) je veljavno poročilo o vaji za častnika za načrtovanje vaje, ki ga je treba zagotoviti najpozneje 75 dni po pregledu po opravljeni nalogi (AAR – *After Action Review*). Med drugim vsebuje tudi povzetek informacij o tem, v kolikšni meri so bili med vajo doseženi cilji vaje in usposabljanja, pa tudi opažanja/opredeljene izkušnje glede bistvenih operativnih zmogljivosti usposabljanja in prihodnjih vaj. Končno poročilo o vaji temelji na prispevkih iz: pregleda o opravljeni vaji, razprave po vaji (PXD – *Post Exercise Discussion*) in poročila o prvem vtisu (FIR – *First Impression Report*), pa tudi na ustreznih analizah. V končno poročilo vključuje ocene vaje, ki jih podajo vadbenci, pa tudi prispevke vseh udeležencev. Osebu iz skupine za načrtovanje vaje, glavne načrtovalne skupine, skupine za nadzorovanje vaje, častniku za usmerjanje vaje (če je vključen) in osebu iz drugih skupin za analizo ter ocenjevanje je v elaboratu vaje lahko dodeljena naloga, da pomagajo vodji vaje pri pripravi končnega poročila o drugih dogodkih in dokumentih, povezanih z njim. Posebni dogodki v zvezi z vajo in poročila, ki prispevajo informacije za končno poročilo, vključujejo:

- Ugotovitve, predstavljene v pregledu po opravljeni vaji, tvorijo začetno, prvo raven analize tretje faze. Večina opažanj in začetnih vtisov, zajetih med to dejavnostjo, je podlaga za poročilo o prvem vtisu, ki po drugi strani prispeva informacije za pripravo končnega poročila.
- Obstajajo tri obvezna poročila o prvem vtisu, ki morajo biti predložena po prvi stopnji, načrtovanju kriznega odzivanja in pregledu po opravljeni nalogi. Vsako sodelujoče poveljstvo in agencija mora ta poročila predložiti častniku za načrtovanje vaje ali vodji vaje, in sicer: *poročilo o prvem vtisu I* (FIR I) častniku za načrtovanje najpozneje 15 dni po izdaji dokumenta s podatki o vaji (EXSPEC), *poročilo o prvem vtisu II* (FIR II) vodji vaje najpozneje 15 dni po načrtovanju kriznega odzivanja in *poročilo o prvem vtisu III* (FIR III) vodji vaje najpozneje 15 dni po pregledu po opravljeni vaji.
- Poročila o prvem vtisu vsebujejo prvo oceno vaje ali njenih podfaz. Vsako poročilo o prvem vtisu naj vključuje tudi seznam opredeljenih izkušenj (LIL – *Lessons Identified List*).
- Vodja vaje izvede razpravo o vaji v 30 dneh po pregledu o opravljeni vaji. Cilji razprave po vaji so: izmenjava izkušenj in zamisli med udeleženci, razprava o dejavnostih sil in poveljstev med vajo, zlasti o namenu in ciljih vaje, in takojšnja

opredelitev doseženih prepoznanih izkušenj/naučenih izkušenj in najboljših praks. Sodelujoči so častnik za načrtovanje vaje, vodja vaje, častnik za usmerjanje vaje in poveljniki vseh sodelujočih vadbencev na vaji. Podrobnosti in usklajevanja med razpravo o vaji so opredeljena v elaboratu vaje. Program razprave je običajno objavljen v sklepih poročil o prvem vtisu, njena vsebina pa prispeva k izdelavi končnega poročila o vaji.

- Seznam opredeljenih izkušenj poda ključna opazovanja in opredeljene izkušnje, skladne s postopkom učenja iz izkušenj.
- b) Poročila o posebnih analizah/eksperimentiranju. Kadar so opredeljene zahteve po analizi natanko določenih ciljev, ustrezne skupine za analizo predložijo poročila, kakor je določeno v elaboratu vaje.
- c) Poročila o uspešnosti obravnavajo uspešnost organizacij, ki podpirajo usposabljanje/vajo ali uresničevanje specifičnih ciljev glede uspešnosti vadbencev. Vključujejo:
  - Poročila o usposabljanju se lahko zahtevajo za dogodke, izvedene med fazo temeljnega usposabljanja, ali za samostojne dogodke kolektivnega usposabljanja, npr. usposabljanja poveljstev. Poročila o usposabljanju lahko pripravijo subjekti skupinskih usposabljanj in vaj, kot so častniki za usmerjanje vaje. V elaboratu vaje mora biti opredeljeno, za katere od dogodkov usposabljanja so potrebna poročila za vodjo vaje.
  - Kadar dokument s podatki o vaji določa zahteve za ocenjevanje višje nadrejenih, skupine za ocenjevanje predložijo poročila, kot je določeno v elaboratu vaje.

Vloge in odgovornosti v tej stopnji so:

Častnik za načrtovanje je odgovoren za pripravo prispevkov za poročilo o prvem vtisu (FIR I), prispevkov za razpravo o vaji in pregled in odobritev končnega poročila o vaji. Vodja vaje je odgovoren za pripravo poročila o prvem vtisu (FIR II in III), vodenje in pregled po opravljeni nalogi, razpravo po vaji ter izdelavo končnega poročila o vaji. Častnik za usmerjanje vaje je odgovoren za predložitev poročil o prvem vtisu I do III in podporo pri pregledu po opravljeni nalogi in razpravah po vaji. Vodja ocenjevanja je odgovoren za predložitev poročila o ocenjevanju do ustreznih poveljnikov. Poveljniki vadbencev so odgovorni za predložitev poročil o prvem vtisu I do III in podporo pri pregledu po opravljeni vaji ter razpravah po vaji. Vsi sodelujoči na vaji so odgovorni, da prispevajo k učenju iz izkušenj.

Zadnja stopnja načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj je sestavljena iz teh korakov:

- d) Zagotavljanje usklajevanja in odpravljanja neskladij je naloga, ki zagotavlja, da se uskladi različno zbiranje podatkov, ki podpirajo to stopnjo, kakor tudi, da se zmanjša in omogoči minimalen vpliv neskladij, ki bi lahko vplivala na vadbence. Usklajevanje se začne najpozneje do druge stopnje načrtovanja vaje.
- e) Od skupin za analizo, eksperimentiranje in ocenjevanje se lahko zahtevajo različne metode zbiranja podatkov. Zbiranje opažanj in podatkov med stopnjo operativnega izvajanja v okviru vaje poteka skladno s postopki, določenimi v direktivah/

standardnih operativnih postopkih poveljstev vadbencev, ustreznih prilogah v elaboratu vaje za skupino za nadzorovanje vaje in standardnih operativnih postopkih skupin za analizo in evalvacijo.

- f) Analize in ocenjevanja se izvedejo skladno s časovnimi okviri njihovih mandatov in znotraj njih, kot so določeni v elaboratu vaje.
- g) Ena od ključnih dejavnosti četrte stopnje je izdelava in izdaja različnih izdelkov, ki so rezultat predhodno opisanega zbiranja podatkov in analitičnih dejavnosti. Narava, globina in širina podatkov za vsak izdelek se določi v elaboratu vaje, pri čemer nekateri izdelki neposredno podpirajo vodjo vaje, druge dokumente pa lahko naročijo zunanji udeleženci vaje zunaj pristojnosti vodje vaje.
- h) Prenos ključnih opažanj in izkušenj v proces učenja iz izkušenj je nujen za izboljšanje operativnih zmogljivosti in prihodnjih vaj. Proces učenja iz izkušenj je sestavni del celotnega načrtovalnega procese vaje, skozi vse stopnje in faze.

## **8 Primerjava procesa načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj med SV in Natom**

Z raziskovanjem in spremljanjem področja dela sektorjev, oddelkov in odsekov, ki se ukvarjajo za načrtovanjem in izvedbo skupinskih usposabljanj in vaj na operativni in strateški ravni SV, je ugotovljeno, da ne obstajajo krovniki dokumenti, ki se na vseh stopnjah skladajo z direktivo BI-SC 075-003 (CT&ED).

Glede na izkušnje in pogovore je edini dokument v SV, ki opredeljuje temeljne korake načrtovanja in izvedbe posameznega skupinskega usposabljanja in vaje v SV, standardni operativni postopek *Načrtovanje, organiziranje in izvedba vaj sil SV*, ki najbolje opredeljuje postopke, dokumente, dogodke in vloge pri načrtovanju in je skladen z direktivo BI-SC 075-003 (CT&ED). Dokument razčleni osnovne stopnje načrtovalnega procesa, med katerimi se pri pripravi podatkov o vaji najbolj osredinja na dogodke, skupne aktivnosti, definiranje ciljev vaje in ciljev usposabljanja, razvija se scenarij vaje in nadzorni elementi vaje. Posebno pozornost nameni konferenci za podatke o vaji (ESC). V drugi stopnji SOP opisuje pripravo dokumentov za vajo ter osrednje načrtovalne konference in pripravo elaborata vaje. Na ključni stopnji vaje oziroma izvedbi dokument splošno omeni skupinska usposabljanja in načrtovanje kriznega odzivanja, neposredno izvedbo vaje ter prve vtise o vaji, ki sklenejo tretjo stopnjo. Zadnja stopnja načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj so analize in poročanje, ki jo začeta pregled vaje po opravljeni nalogi in razprava o vaji, konča pa izdelava končnega poročila o vaji. V usklajevalnem delu dokument opredeli finančno zagotovitev, materialne storitve in poimenovanje vaj.

Kot omenjeno, je ta SOP edina, vendar pa skrajšana in približna različica direktive BI-SC 075-003 (CT&ED), ki obravnava načrtovanje skupinskih usposabljanj in vaj v SV po vseh

potrebnih korakih. Ko sami v SV načrtujemo vajo in ko sami pripravimo dokumente, dogodke, scenarij, strukturo, elaborat in določimo vloge in odgovornosti udeležencem, vadbencem ter izvajalcem skupinskih usposabljanj in vaj, pa naletimo na pomanjkanje znanja in krovnih dokumentov, ki bi bili uporabni za načrtovanje, vodenje in izvedbo vseh postopkov, ki so nujni v ciklu vaje na vseh ravneh. Trenutno veljavni in najbolj uporabni dokument celotnega procesa načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj v SV na operativni ravni je omenjeni SOP, osnovan na direktivi BI-SC 075-003 (CT&ED). Vendar pa ni narejen na podlagi slovenskih normativnih dokumentov. Ob tem se nam vsiljuje razmišljanje po oblikovanju bolj natančnega in prenovljenega SOP oz. navodila, priročnika, pravilnika na strateški ravni SV, ki bi še bolj normativno opredelil vse stopnje načrtovanja, s konkretnimi odgovornostmi, vlogami, dogodki, izdelki in predpisanimi prilogami, kako se kaj pripravi in izvede – to v omenjenem SOP sedaj manjka.

Če primerjamo ta SOP PSSV z direktivo BI-SC 075-003 (CT&ED), lahko ugotovimo, da direktiva veliko podrobnejše že v uvodu opisuje temeljne nazive in ključne pojme, ki se uporabljajo v nadaljevanju, skozi celotno načrtovanje in izvedbo skupinskih usposabljanj in vaj. Osnovne prvine, ki manjkajo v vseh veljavnih dokumentih SV, ki se ukvarjajo z usposabljanjem, so predstavitev osnovnega namena, glavnih izdelkov in vlog sodelujočih na posamezni stopnji načrtovanja vaje, kar v Natovi direktivi podrobno predstavijo skozi ves proces načrtovanja, na podlagi katerega se enostavno sledi celotnemu načrtovanju. Podrobno so opisani koraki in predstavljene vse priloge, ki so vsebinske podlage za pripravljane izdelkov za skupinska usposabljanja in vaje. Zavezniška direktiva gre pri tem zelo široko in strateško na vsa področja načrtovanja, kar je mogoče preobširen pristop za SV. Vendar pa so taki postopki potrebni za konkretnjšo in lastno načrtovanje procesa skozi pripravljalno obdobje do izvedbe. Ob tem se ponuja nujnost prenove SOP *Načrtovanje, organiziranje in izvedba vaj sil SV* ali priprava drugega krovnega normativnega dokumenta za načrtovanje skupinskih usposabljanj in vaj v SV, še posebno zdaj, ko je prenovljena tudi direktiva BI-SC 075-003 (CT&ED).

## **9 Uporabnost postopkov Natove direktive pri procesu načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj v SV**

Ali so postopki načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj po direktivi Nata BI-SC 075-003 (CT&ED) uporabni pri procesih načrtovanja v SV? Izhajajoč iz izkušnje pri načrtovanju vaje preverjanja končnih operativnih zmogljivosti PSSV, Goreča zarja 2020, med katero se je želelo izvesti celoten proces načrtovanja in izvedbe vaje skladno z direktivo, lahko potrdimo, da zagotovo. Sledenje direktivi je bilo preprosto in z ne preveč truda je lahko vsak načrtovalec ali udeleženec sledil načrtovalnemu procesu. Na vsaki stopnji se je vedelo, kateri izdelki sledijo, kaj je namen načrtovanja in katere vloge imajo udeleženci. Pri izvedbi načrtovalnih dogodkov pa je bilo na podlagi direktive takoj znano, katera podlaga za nadaljevanje mora biti izpolnjena oziroma izdelana, da se lahko delo nadaljuje na naslednjo stopnjo.

Pri celotnem procesu načrtovanja direktiva BI-SC 075-003 (CT&ED) podrobneje opisuje in predstavlja tudi temeljne predloge krovnih načrtovalnih dokumentov ter v nadaljevanju razčleni vse potrebne postopke celotnega cikla. Direktiva je vodilo za pripravo in izvedbo načrtovalnih sestankov med stopnjami; razčleni vse podlage za pripravo poslovnikov, načrtov in poročil; določi organizacijska navodila za oblikovanje vodstva vaje; osnovno podlago za izdelavo scenarija, skladno s cilji; določa seznam glavnih dogodkov/seznam glavnih incidentov, ki vključuje zgodbo, dogodke in incidente, oblikovane tako, da sprožijo proces odločanja in dejavnosti, s katerimi vadbenci dosežejo zastavljene cilje; vsebuje navodila in usmeritve za izvedbo procesa učenja iz izkušenj med vsemi stopnjami in fazami dogodkov skupinskih usposabljanj in vaj; zagotavlja postopke za pripravo koncepta vaje, ciljev vaje in usposabljanja ter za oblikovanje, pripravo, izvedbo in vrednotenje vaje; opredeli tip in obliko skupinskih usposabljanj in vaj. Vsega naštetega ne najdemo v veljavnih krovnih dokumentih, ki se trenutno uporabljajo bodisi na taktični, operativni in strateški ravni SV. Zato lahko potrdimo, da bi bila direktiva BI-SC 075-003 (CT&ED) ob ustrezni oblikovni in smiselni predelavi zelo dobrodošla in vredna razprave, kako in v kateri obliki izdelati enoten krovni dokument za skupinska usposabljanja in vaje v SV.

## **10 Predlog krovnega dokumenta**

Nedvomno je, da bi v SV potrebovali krovni dokument, ki bi opisal celoten postopek načrtovanja vaje skozi predpisan večmesečni cikel, prilagojen nalogam SV. Predhodno opisano razmišljanje prikazuje predlagan postopek uporabe vseh načrtovalnih stopenj, skladnih z direktivo BI-SC 075-003 (CT&ED), kot podlago za oblikovanje nadaljnjih vsebin normativnega krovnega dokumenta za načrtovanje skupinskih usposabljanj in vaj v SV. Ob tem razmišljamo, v kakšni oziroma kateri obliki in kolikšnem obsegu. Direktiva BI-SC 075-003 (CT&ED) se lahko uporablja kot SVS, vendar se kot taka zdi preobsežna in na mestih preširoka za raven in naloge enot SV.

Ker je SOP *Načrtovanje, organiziranje in izvedba vaj sil SV* trenutno edini dokument, primerljiv z zavezniško direktivo, se ponuja razmislek vsebinske osvežitve in njegove razširitve. Na drugi strani pa se nam zdi, da bi bilo bolj smiselno izdelati strateški krovni dokument v obliki navodila ali pravilnika z vsemi vsebinskimi predlogami po zgledu direktive BI-SC 075-003 (CT&ED). Uvodoma bi bilo treba poenotiti izrazje (kratice in termini), ki se uporablja v zavezništvu, opredeliti namen, vloge in odgovornosti sodelujočih ter v nadaljevanju smiselno oblikovati osnovne štiri stopnje načrtovanja, s ključnimi izdelki in načrtovalnimi dogodki med stopnjami; vsemi podlagami za pripravo poslovnikov, načrtov in poročil; organizacijskimi navodili; podlagami za izdelavo scenarija; procesom za oblikovanje seznama glavnih dogodkov/seznam glavnih incidentov in na koncu podati navodila ter usmeritve za izvedbo procesa učenja iz izkušenj.

## **11 Sklep**

SV je preteklo obdobje oblikovala sistem usposabljanja, ki je temelj nadaljnega razvoja kolektiva in posameznika in temelji na prvi alineji 37. člena Zakona o obrambi, ki določa, da so vojaško izobraževanje in usposabljanje za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe prva naloga SV. Na podlagi te naloge se je začel graditi celosten sistem, usmerjen na usposabljanje poveljstev in enot ter posameznika v SV. V nadaljevanju so bili izdelani: *Vojaška doktrina*, ki opredeli kolektivno delovanje, *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja* pa razčleni skupinska usposabljanja po poveljstvih in enotah. Ob teh osnovnih normativnih dokumentih so bili oblikovani še *Priročnik za usposabljanje poveljstev in enot Slovenske vojske*, *Navodilo za usposabljanje poveljstev in enot Slovenske vojske* in *Direktiva za usposabljanje v poveljstvih in enotah Slovenske vojske*.

Trenutno veljavni krovni dokumenti v celoti opredeljujejo področje načrtovanja in izvedbe vojaškega izobraževanja in usposabljanja, se pa je ob tem po vključevanju Slovenije v Nato in povečanim sodelovanjem enot SV in posameznikov na mednarodnih vajah, šolanjih in delovanju v mednarodnih strukturah pokazala potreba za poznavanje in uporabo zavezniških normativnih dokumentov, ki se nanašajo na podrobnejše načrtovanje in izvedbo skupinskih usposabljanj in vaj.

Ob preučevanju predhodno omenjenih trenutno veljavnih virov želimo podati poglobljen in natančen pogled, razčlenitev načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj v SV. Na podlagi prakse in pogovorov po enotah SV smo dobili potrditev, da se pri načrtovanju opiramo le na pridobljene izkušnje in na direktivo BI-SC 075-003 (CT&ED), ki se uporablja v angleškem izvirniku, ter na edini uporabni dokument, ki opredeljuje proces načrtovanja po direktivi Nata, SOP PSSV, ki je prilagojena skrajšana izdaja.

Izhajajoč iz tega in na podlagi izkušenj iz načrtovanja vaj je preučitev direktive BI-SC 075-003 (CT&ED) nujna za pridobitev poenotenega razumevanja osnovnih izrazov, stopenj načrtovanja in smiselnost uporabe v celotni SV. Ob tem pa se želi vzpodbuditi razmišljanje k pripravi celostnega normativnega dokumenta kot edinega, ki bi se ukvarjal z načrtovanjem skupinskih usposabljanj in vaj.

Z ožjo usmerjenostjo na proces načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj po direktivi BI-SC 075-003 (CT&ED) 075-003 in primerjave s trenutno veljavnimi dokumenti, ki opisujejo vojaška izobraževanja in usposabljanja poveljstev in enot SV, je treba primerjati in oblikovati smiselne osnovne stopnje načrtovanja, temeljne dokumente, vloge sodelujočih, postopke in strokovne izraze, ki bi se uporabljali pri načrtovanju in izvedbi skupinskih usposabljanj in vaj v SV. To bi bil temelj za oblikovanje vodil in predlogov za pripravo krovnega, enotnega, osnovnega in edinega dokumenta za načrtovanje celotnega procesa.

Ker trenutno veljavni normativni dokumenti, kot so *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja*, *Direktiva za usposabljanje v poveljstvih in enotah Slovenske vojske*, *Priročnik* in *Navodilo za usposabljanje PE SV* ter preostali, ki opredeljujejo načrtovanje VIU, ne omogočajo celovitega procesa načrtovanja skupinskih usposabljanj in vaj v SV skozi večmesečni cikel pred vajo, je razmišljanje o novem normativnem dokumentu



nujno. Prav tako pa bi lahko bila direktiva BI-SC 075-003 (CT&ED) ob ustrezni oblikovni in smiselni predelavi za SV zelo dobrodošla in vredna razprave o uporabi. Glede na to, da se na PSSV že uporablja SOP, ki je grob osnutek direktive, je ena izmed možnosti priprava novega SOP, vendar se glede na obsežnost dokumenta in na raven načrtovanja ponuja razmišljanje o pripravi v uvodu odstavka omenjenih krovnih dokumentov. Kot ena izmed izbir pa se lahko predlaga tudi uporaba direktive BI-SC 075-003 (CT&ED) v obliki slovenskega vojaškega standarda.

## 12 Literatura in viri

1. Bl-Strategic Command directive 075-003, Collective Training & Exercise Directive working draft, 28. 1. 2020.
2. Furlan, B., Rečnik, D., Vrabič, R., Maraš, V., Cerkovnik, J., Špur, B., Šonc, M., Tušak, M., Ivanuša, M., Gorjup, B., Kojadin, M., Lasič, K. in Unger, M., 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
3. Pešec, M., 2013. *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja*. Ljubljana, Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
4. Zakon o obrambi (ZObr). Uradni list RS, št. 139/20 z dne 9. 10. 2020 – neuradno prečiščeno besedilo št. 9.
5. Pravilnik o vajah v obrambnem sistemu. Uradni list RS, št. 100/2013 z dne 6. 12. 2013.
6. Slovenska vojska. *Direktiva za usposabljanje v poveljstvih in enotah Slovenske vojske*, št. 603-107/2018-2 z dne 24. 7. 2018.
7. Slovenska vojska. *Priročnik za usposabljanje poveljstev in enot SV*. št. 603-39/2011-1 z dne 13. 1. 2011.
8. Slovenska vojska. 2006. *Navodilo za usposabljanje PE SV*, št. 0070-32/2006-2 z dne 18. 8. 2006.
9. Slovenska vojska. 2008. *Priročnik za analize po izvedenih aktivnostih*, št. 804-10/2008-5 z dne 4. 2. 2008.
10. Slovenska vojska. 2015. *Direktiva za delovanje sistema učenja iz izkušenj v Slovenski vojski*. št. 8041-10/2015-1 z dne 13. 3. 2015.
11. Slovenska vojska. 2017. *SOP PSSV št. 17-0001: Načrtovanje, organiziranje in izvedba vaj sil SV*, št. 804-237/2017-1 z dne 13. 07. 2017.